

Křesťanství, středověká filosofie a psychologie

PaedDr. Mgr. Hana Čechová

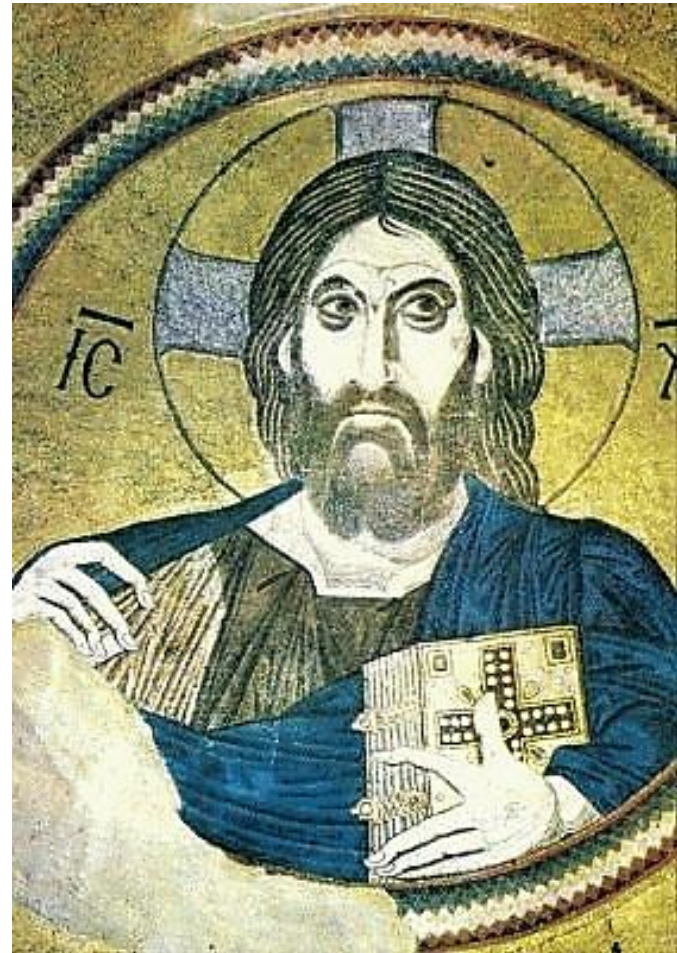
**Středověk chápe člověka jako bytost, která je tvořena
hříšným tělem, rozumem, citem, vůlí
a životním principem, nesmrtelnou duší.**

Ta je sídlem myšlení a svobody.

Lidská důstojnost je dána tím, že duše je obrazem božím.

Osnova

1. **Vznik křesťanství**
2. **Judaismus a křesťanství**
3. **Ježíš – Mesiáš nebo zločinec**
4. **Ukřižování a nanebevzetí**
5. **Středověké pojetí duše**
6. **Augustinus Aurelius**
7. **Codex Theodosianus**
8. **Tomáš Akvinský**

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e2/Christ_pantocrator_daphne1090-1100.jpg

1/ Vznik křesťanství

- Palestina 1. století n. l. (cca 30 n. l.)
- Monoteistické misijní náboženství spojené s Ježíšem z Nazaretu
- Základem judaismus – náboženství židovského národa
- **Ježíš z Nazaretu** (Nazaretský)
 - > tesař, cca 30 let, učitel a pocestný kazatel ↔ koná zázraky
 - > chápán jako mesiáš, spasitele světa a Boží syn
 - > Boží syn = byl zplozen Duchem svatým, byl bez hříchu a svůj život položil za ty, kteří v něho věří a ho chtějí následovat (vykoupil jejich hříchy)
- **Učedníci (apoštolové)**
 - > skupina 12 přívrženců
 - > Šimon zvaný Petr, jeho bratr Ondřej, Jakub a Jan Zebedeův, Filip, Bartoloměj, Tomáš, a celník Matouš, Jakub Alfeův, Tadeáš, Šimon Kananejský, Jidáš Iškariotský
 - > prostí lidé, původně rybáři, výběrčí daní, celníci i fanatičtí nacionalisté
 - > později důležité místo ve vznikajícím křesťanském hnutí
- Apoštolové a Kristovi následovníci tvořili prvotní církve

Podstata učení

- Příslušnost ke křesťanství není dána původem nebo narozením, nýbrž pokáním
- Aby byl člověk spasen, musí se nejprve odvrátit od hříchu a poté pokřtěn vodou ->> hříchy budou odpuštěny
- Ježíš kázal o příchodu **Božího království – Království nebeské** = bude naplněna Boží vůle ↔ nutné připravit se
 - > nevíme přesně, co pojem znamená – pouze v...
 - a) **podobenství** = příběhy, výjevy → vyjadřují obecné myšlenky, životní moudrosti, mravní ponaučení...
 - alegorizující způsob výkladu
 - cílem není předat učení, ale vybídnout k obrácení
 - mají zasáhnout vůli člověka, nikoli rozum ⇒ přivést k rozhodnutí
 - b) **blahoslavenství** = vlastnosti těch, kteří patří do božího království
 - blahoslavený značí šťastný
- Pravděpodobně tím nemyslel politickou, nýbrž duchovní moc – ta se projevuje konkrétními nadpřirozenými skutky

Podobenství – Matouš 13.31- 35

³¹ Ještě jiné podobenství jim předložil: „*Království nebeské je jako hořčičné zrno, které člověk zasel na svém poli;*

³² *je sice menší než všecka semena, ale když vyroste, je větší než ostatní byliny a je z něho strom, takže přilétají ptáci a hnízdí v jeho větvích.“*

³³ Pověděl jim i toto podobenství: „*Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všecko prokvasí.“*

³⁴ Toto vše mluvil Ježíš k zástupům v podobenstvích; bez podobenství k nim vůbec nemluvil,

³⁵ aby se splnilo, co bylo řečeno ústy proroka: „Otevřu v podobenstvích ústa svá, vyslovím, co je skryto od založení světa.“

Podobenství neobsahuje morální pokyn (máte se snažit šířit Boží království), ale **POVZBUZENÍ** ↔ Království nebeské se šíří i bez našeho přičinění, neboť má sílu samo v sobě!

Podobenství – Evangelium podle sv. Jana

¹⁶ Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.

¹⁷ Vždyť Bůh neposlal svého Syna na svět, aby soudil, ale aby skrze něj byl svět spasen.

¹⁸ Kdo v něho věří, není souzen. Kdo nevěří, je již odsouzen, neboť neuvěřil ve jméno jednorozeného Syna Božího.

¹⁹ Soud je pak v tom, že světlo přišlo na svět, ale lidé si zamilovali více tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé.

(Bible, Jan 3, 16 - 19)

²⁴ Židé ho obklopili a řekli mu: „Jak dlouho nás chceš držet v nejistotě? Jsi-li Mesiáš, řekni nám to otevřeně!“

²⁵ Ježíš jim odpověděl: „Řekl jsem vám to, a nevěříte. Skutky, které činím ve jménu Otce, ty o mě vydávají svědectví.

²⁶ Ale vy nevěříte, protože nejste z mých ovcí.

²⁷ Moje ovce slyší můj hlas, já je znám, jdou za mnou

²⁸ a já jim dávám věčný život, nezahynou navěky a nikdo je z mé ruky nevyrvé.

(Bible, Jan 10, 24 – 28)

blahoslavenství – sv. Lukáš, sv. Matouš

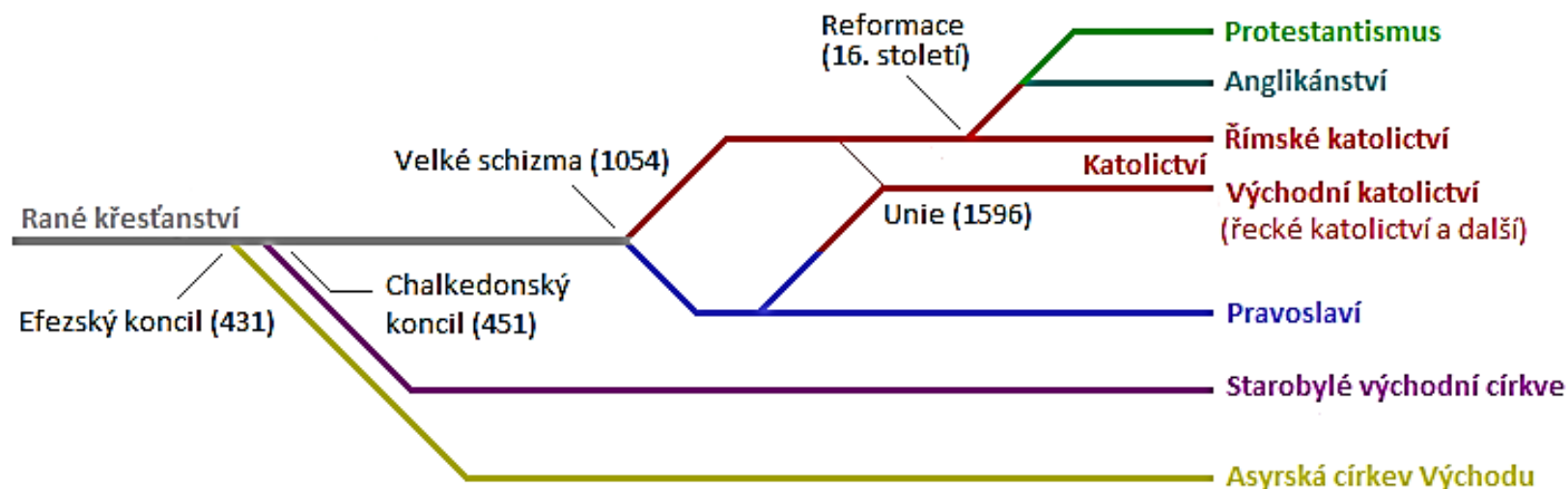
zachycuje situaci, kterou člověk podle běžných měřítek za šťastnou nepovažuje;
Ježíš ty, kteří se v takových situacích nacházejí, prohlašuje za šťastné.

- ✓ Blaze chudým v duchu, neboť jejich je království nebeské.
- ✓ Blaze těm, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni.
- ✓ Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství.
- ✓ Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské.
- ✓ Blaze vám, když vás budou tupit a pronásledovat a lživě mluvit proti vám všechno zlé kvůli mně.
- ✓ Radujte se a jásejte, protože máte hojnou odměnu v nebesích; stejně pronásledovali i proroky, kteří byli před vámi“ (Mt 5,3-12)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:IkonaZapovediBlazhenGIM.jpg>

Časová osa křesťanství a postupné dělení křesťanství na jednotlivé směry.

Efezský koncil – veden spor o to, zda byl Ježíš člověk nebo Bůh, zda Panna Maria porodila člověka, nebo syna Božího

Chalkedonský koncil – vyhlášeno: Ježíš Kristus je skutečně Bohem a skutečně člověkem, který má rozumovou duši i tělo, má dvě přirozenosti (nesmíšené, neměnné, nerozdílné, neoddělitelné, dokonalé v božství i v lidství)

Velké schizma – zda Svatý Duch vychází z Otce, nebo z Otce i Syna současně: „Věřím v Ducha Svatého, Pána a dárce života, který z Otce (**i Syna**) vychází, s Otcem i Synem je zároveň uctíván a oslavován a mluvil ústy proroků...” ↔ definitivní rozkol mezi křesťanstvím východním (Byzanc) a západním (latinská část Evropy).

2/ Judaismus a křesťanství

- Judaismus – kmenové náboženství hebrejských kmenů (2. tis. př. n. l.)
- Základ mnoha náboženství, zejména křesťanství a islámu
- Praotcové Abrahám, Izák, Jákob – věří v jednoho boha
- Změna Jákobova jména na **Izrael** (Bůh bojuje) → Bůh Abrahámův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův se stává **Bohem Izraele**
- **Tóra** = Boží zákon (dán skrze Mojžíše) → skládá se z **5 knih**: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium
- **Čtení z Tóry** (učení) **posvátný akt** → pověření **farizeové** (později rabíni)
- Předpovězen zánik judské říše a příchod Mesiáše (*všichni lidé poznáním a uctěním Boha jediného v bratrské svornosti a lásce spolu se spojí...*) – **nekonal se**

- Pojem **Žid** = příslušník národa
- Pojem **žid** = vyznavač judaismu
- Náboženské právo (halacha)

1/ židem se narodit – kdo se narodil židovské matce (židovství se dědí po matce, nikoli po otci)

2/ stát se jím - každý, kdo předepsaným způsobem konvertoval k judaismu

- Bůh je bůh židů
- **Bůh je laskavý k židům, ale nemilosrdný vůči nepřátelům**
- Mesiáš ještě nepřišel

judaismus a křesťanství

1. Bůh existuje.
2. Bůh je jeden.
3. Bůh je netělesný.
4. Bůh je věčný.
5. Jedině Bůh sám může být uctíván.
6. Proroctví zaznamenaná v Tóře jsou pravdivá.
7. Mojžíš byl největším prorokem.
8. Tóra je božského původu.
9. Tóra je neměnná a nezaměnitelná.
10. Bůh je vševědoucí.
11. Je odměna za dodržování přikázání a trest za jejich porušování.
12. Mesiáš jistě přijde.
13. Nastane vzkříšení mrtvých.

Davidova hvězda

10 přikázání

Menora – 7 dní stvoření světa

judaismus a křesťanství

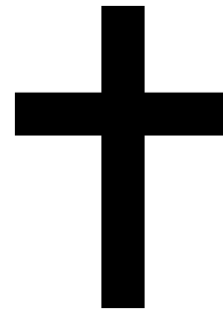
- **Edikt milánský 313** – povolené náboženství
- **391** – státní náboženství
- křesťan = náležící Kristu
- Misijní náboženství = šířené kázáním (učení a život Ježíše)
- Bible – Písmo svaté
- Víra v **trojjediného Boha – Svatá Trojice** (Bůh Otec = stvořitel světa, Bůh Syn = Ježíš Kristus, spasitel a Bůh Duch Svatý = posvětitel světa)
- Člověk stvořen jako bytost podobná Bohu
- Prvotní hřích
- Bůh s člověkem stále rozmlouvá, odhaluje mu, jaký s ním má záměr
- Desatero přikázání – často nesplnitelné
- Ježíš shrnuje do 2 přikázání:
1/ láska
2/ povinnost odpouštět
- Příslušnost ke křesťanství není dána původem ani narozením
- KŘEST + osobní přijetí víry a praxe
- Bůh je bohem všech lidí
- **Bůh je laskavý ke křesťanům a „neutrální“ k ostatním**
- Ježíš je Mesiáš
- **Ježíš Kristus = spasitel a Boží Syn**
↔ zemřel kvůli záchraně člověka
↔ jeho smrt = odpuštěním, vykoupením, osvobozením od hříchu a smrti

judaismus a křesťanství

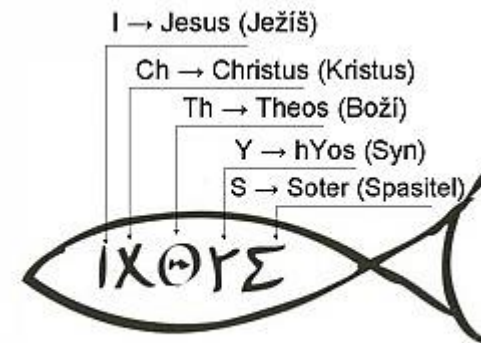
Desatero přikázání Božích

- Univerzální pravidla pro šťastný a naplněný život, mravní zákon
- Člověka zachraňuje před sobectvím, nenávistí, lží...
- Ukazuje na falešné jistoty, které člověka nepodrží, ale jen klamou
- Cesta k cíli, tj. k Bohu, není jen desatero ("Mojžíšův zákon"), nýbrž následování Kristova zákona lásky

"Miluj Boha a své bližní jako sebe"

**nevinnost, čistota,
obětování se za druhé**

Já jsem Pán, tvůj Bůh!

1. Nebudeš mít jiné bohy!

Nemusíš se bát moci hvězd, ani kouzel člověka, ani strašidel, ani osudu. Já chci být tvým pomocníkem: drž se mne a budeš svobodný. Nebudeš si mne zpodobňovat! Nemusíš si o mně dát nic namlouvat od těch, kdo o mně moc mluví a předstírají, že vědí, jaký jsem. Já chci být tvým učitelem ve svém Synu: drž se jeho slov a budeš žít v pravdě.

2. Nebudeš zneužívat mého jména!

Nemusíš mne mnohým modlením a zbožnými úkony donucovat, abych ti pomohl. Já jsem tvůj přítel – a zcela dobrovolně: drž se mne a budeš žít pokojně.

3. Budeš zachovávat den odpočinku!

Nemusíš se uštvať k smrti prací, neustálým strachem, že něco někde zmeškáš. Já tě chci vést světlem svého Ducha: Drž se mne a budeš žít zdravě.

4. Budeš ctít otce a matku!

Věř, je to nakonec únavný život, stále se bouřit proti rodičům, proti učitelům, proti pořádkům života. Stálá vzpoura zotročuje stejně jako slepá poslušnost. Ty tak žít nemusíš. Já chci být tvým nebeským Otcem: drž se mne a budeš žít ve svorné lásce.

5. Nebudeš zabíjet!

Nemusíš jednat s druhými jako s konkurenty, které je nutno pracovně předstihnout, osobně vyřídit, aby tě nepředstihli oni. Já chci být tvým ochráncem: drž se mne a budeš žít beze strachu.

6. Nebudeš cizoložit!

Nemáš zapotřebí, aby ses karikaturami nezralé a příživnické lásky připravil o radost z lásky pravé. Já chci být dárce tvého štěstí: drž se mne a naučíš se milovat krásně a věrně.

7. Nebudeš krást!

Nemusíš se pachtit za nečestným obohacováním. Ať okrádáš bližního nebo stát, dopadne to vždy stejně: co získáš na majetku, ztratíš na klidné mysli. Já chci být tvým živitelem: drž se mne a poznáš, že větší radost je dávat než brát.

8. Nebudeš lhát!

Nemusíš se zaplétat do lži, abys zakryl své slabosti. Lež plodí nedůvěru a ta dělá ze spolužití peklo. Já, tvůj Bůh, mám k tobě důvěru: drž se mne, naučíš se důvěřovat a budeš sám důvěryhodný.

9. Nebudeš žádostivě dychtit po ženě svého bližního!

Nemusíš zatěžovat svůj život dychtěním po kradené lásce, která působí rozvraty. Já, tvůj Bůh, ti dávám lásku ryzí: drž se mne a poznáš lásku obšťastňující.

10. Nebudeš závistivý ani chamtivý!

Nemusíš se užírat závistí druhým. Zbavil by ses tak radosti z vlastního. Já, tvůj Bůh, ti dávám dobré dary: drž se mne a naučíš se žít spokojeně.

Zpracováno podle: E. Lang: Die zehn grossen Freiheiten;

Simajchl Ladislav, Desatero Božích přikázání.

3/ Ježíš – Mesiáš nebo zločinec

ŽIDÉ

- Ježíšovo učení ohrožovalo postavení **farizeů** (žid. kněží)
- **Zákon (Tóra)** – systém pravidel, příkazů a závazků, není zde místo pro živého Boha, Boží milost, milosrdenství, lásku...
- Ukřižování Ježíše vyburcováno farizeji
→ Ježíš se označuje za Mesiáše a krále Židů
→ falešný Mesiáš
→ křesťané vyloučení z židovské obce ↔ přestali být členy Římem povoleného náboženství ↔ rozsudek smrti

ŘÍMANÉ

- Učení o příchodu „Království nebeského“
↔ Ježíš vnímám jako možný vojevůdce protiřímských povstání
- **Pilát Pontský** – v letech 26 – 36 n. l. římský prefekt provincie Judea (6 – 132 n.l.)
→ „odsoudil“ Ježíše k ukřižování ↔ vydal Ježíše farizeům
„Já si však nad vámi myji ruce.“
- Manželka **Claudia Procula**
→ pravoslavnou církví uznána za svatou
Když seděl na soudné stoličce (pozn. Pilát), poslala k němu jeho žena se vzkazem: „Nezačínej si nic s tím spravedlivým! Dnes mě kvůli němu pronásledovaly zlé sny.“ (Mt 27, 19)

4/ Ukřižování a nanebevzetí

- Vrch Golgota hora Kavárie (Lebka)
- Ukřižování - Velký pátek
- Na kříž upevněn nápis Židovský král
- Pohřben do skalního hrobu, vchod zavalen balvanem
- 3. den vstal z mrtvých (Velikonoční neděle)
- 40 dní působí na Zemi
- Naposledy se zjevil učedníkům na **hoře Olivetské** (Olivová hora) a tělesně vstoupil na nebesa
- Za 10 dní od nanebevzetí (letnice) učedníkům seslán Duch Svatý
- Učedníci šíří Ježíšovo učení
- Šimon Petr, Jakub (syn Zebedeův), Jan, Ondřej, Filip, Bartoloměj, Matouš, Tomáš, Jakub (syn Alfeův), Tadeáš, Šimon Kananejský + (Jidáš Iškariotský)

Giotto di Bondone

Nanebevstoupení Páně (14. stol.)

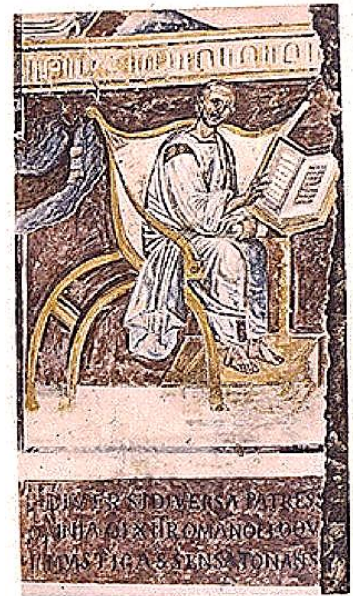
5/ Středověké pojetí duše

- Člověk chápán jako bytost, která je tvořena
 - a) tělem (pudovým, žádostivým, hříšným)
 - b) rozumem, citem, vůlí a duší (metafyzickou substancí, životním principem)
- Tělo a duše jsou více či méně odlišné, případně stejné podstaty
- Tělo – smrtelné
- Duše – nesmrtelná, nositel odpovědnosti, jedinečnosti člověka nad níž „smrt nemá moc“
- Spory o pojetí člověka jako jednoty těla a duše → může se obnovit vzkříšením

Augustinus Aurelius (354 – 430)

sv. Augustýn

- Křesťanství oficiální náboženství Římské říše (od r. 313 – Edikt milánský)
- Názor, aby lidé byli obráceni na víru i násilím
- **Prolévání krve se neslučovalo s křesťanskými zásadami**
⇒ **nevěřící byli upalováni**

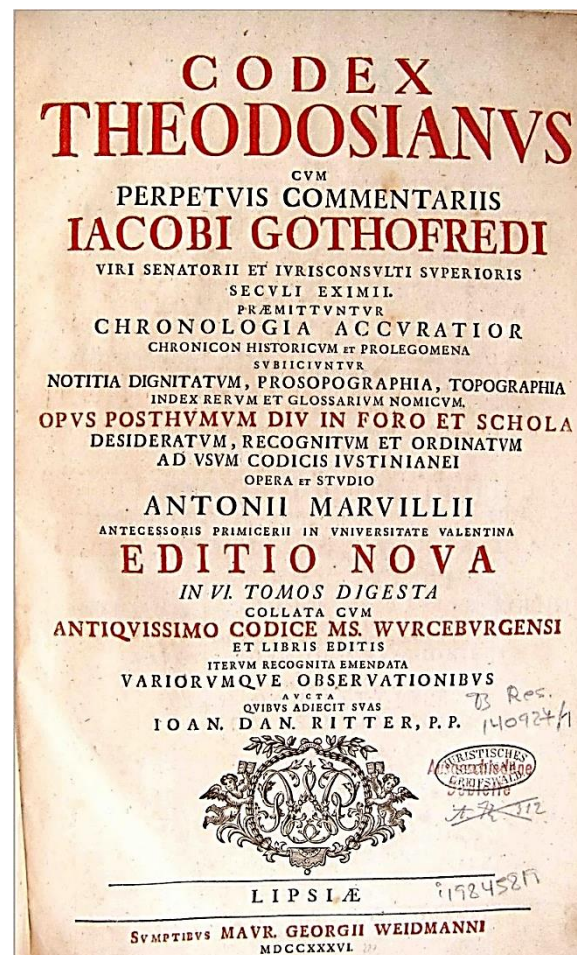

Psychologické názory

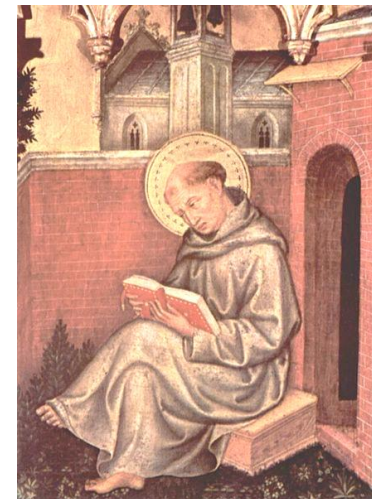
- Lidi rozdělil na světské („pozemské“) a duchovní („nebeské“)
- Duše – nezávislá na těle
- Podstatou duše je vůle – správná volba mezi motivy
- Hlavním smyslem lidského života je poznání Boha – spis „O boží obci“
- Pozemský stát je „Obec ďábla“
- Základní zdroj lidského poznání = víra v božskou autoritu
„Víra předchází (předčí) rozum“
- Zlo = nedostatek dobra způsobený nesprávně orientovanou vůlí
- Jen málo lidí je předurčeno boží milostí k věčnému spasení

Codex Theodosianus - 438

- Císař Theodosius II. (401 – 450)
- 16 knih – zákony + stíhání „posedlých“
- Duševní poruchy vyřazeny z medicíny
- Izolace duševně nemocných – kláštery (hospitaly), vězení
- Démonologie = hledání d'áblova znamení (stigmata diaboli)
- Čarodějnické procesy
- Exorcismus (vymítání zlých duchů)

Tomáš Akvinský (1225 – 1274)

- Člen dominikánského řádu, představitel středověké scholastiky, teolog, filozof, zakladatel křesťanské psychologie
- **Tělo a duše tvoří celek** – skládá se ze dvou principů
 - a) mrtvá hmota
 - b) oživující duše
- **Duše je formou těla, je nesmrtelná** – 2 části
 - a) rozum, rozumová duše (poznávací fce) – nadpřirozená, tělu ji dává Bůh
 - b) vůle
- **Vůle**
 - a) smyslové chtění – lidské vášně
 - b) vůle rozumová – ovládá smyslové chtění
- Konečným cílem lidského žití je dosáhnout dobra a **získat blaženost**
- Úplné a věčné blaženosti lze však dosáhnout **až po smrti**
- Ten, kdo na tomto světě příliš bloudí, je patrně ovládán zlými démony
- Všem vládne božský zákon
- Člověk je bytost stojící mezi zvířaty a anděly

Klidné Vánoce a ještě klidnější nový rok

Sandro Botticelli
Mystické narození
cca 1500

